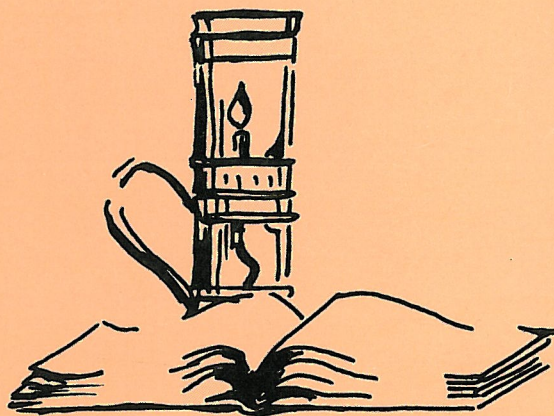

NORSK
OLJEMUSEUM

Årbok 1993

med årsmelding for 1992

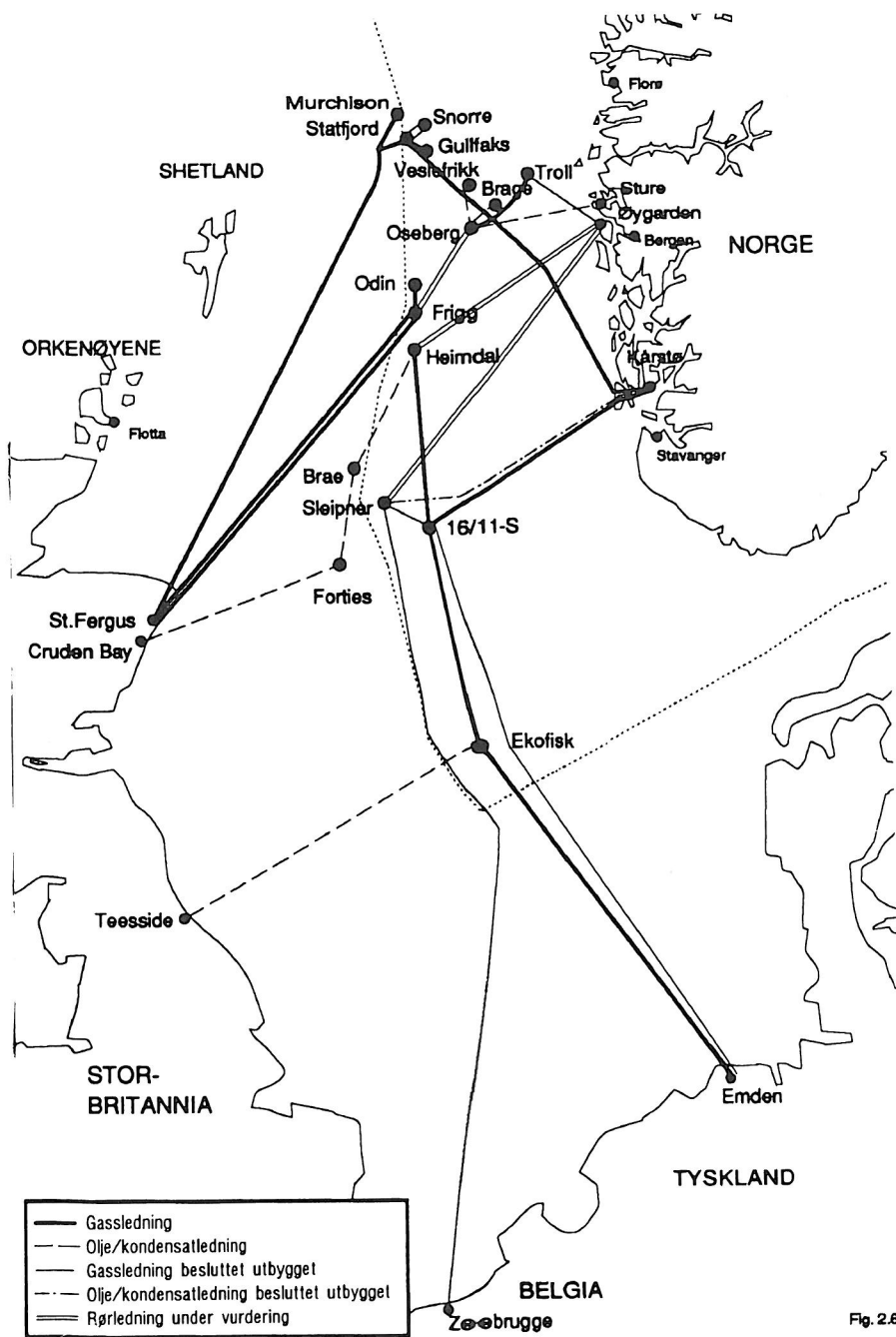

Fig. 2.8

Transportsystemer for olje og gass i Nordsjøen 1991.

Håkon Lavik

Norpipe - et 20 års jubileum

I 1993 er det 20 år siden leggingen av oljerørledningen fra Ekofisk til Teesside i England og gassrørledningen til Emden i Tyskland startet. Selve legge-operasjonen på det som skulle bli verdens største undersjøiske rørledningssystem til da startet faktisk 18. mai 1973. Datoen er ikke tilfeldig, fordi dette var dagen da norske myndigheter formelt godkjente at leggingen kunne starte. Men forut for denne godkjenningen ligger en interessant historie.

Hele saken startet egentlig med Ekofisk-funnet mot slutten av 1969. Det avstedkom at der i 1970 ble opprettet et Ekofisk-utvalg, som bl.a. skulle se på hvordan oljen og gassen fra Ekofisk skulle ilandføres. Det førte i sin tur til at Arbeiderpartiet vedtok de ti oljebud, hvor det ble slått fast at all olje og gass på norsk sokkel som en hovedregel skulle ilandføres i Norge. Mye tid og krefter ble derfor brukt til å diskutere hvordan man skulle komme iland med rørledninger i Norge. Der manglet ikke på råd om hvordan den dype Norskerenna skulle forseres, og mange vyer om havner og utskipingsanlegg ble lagt fram. Problemet for Ekofisk-utvalget var at en god del av Phillipsgruppens eierselskaper ikke hadde noen særlig lyst til å legge noe rør til Norge, og der var heller ingen rørleggings-selskaper som ville påta seg å legge rør til Norge på grunn av vanddypet i Norskerenna. Derfor ble det med politiske programvedtak og mye snakk.

Et annet problem var at man, ihvertfall i opinionen, så helt bort fra hva en ilandføring til Norge for gassens del ville føre med seg. Hvordan man enn snudde på problemet var der ingen mulighet for å anvende gassen i Norge, og den måtte i så fall eksporteres. Men diskusjonsbølgene om ilandføring gikk meget høyt, og førte med seg at bl.a. Norsk LO, etter et besøk i Japan, kom hjem og fortalte at ilandføring av rørledninger til Norge ikke var noe problem, for det hadde japanske eksperter sagt. Alt

tydet på at Norskerenna ikke var så dyp om man hadde opplyst. Det viste seg senere at de tall man hadde på sjøkartene var oppgitt i favner, mens man hadde fortalt japanerne at det var meter.

I løpet av 1972 ble det mer og mer klart at det likevel ikke ville bli noen rørledninger til Norge. Phillips hadde klart indikert at de foretrakk å legge rørledningene til England, og for oljens del da til Teesside i Nord-England hvor de hadde andel i et eksisterende oljeraffineri. Det ble ført forhandlinger med British Gas om mulig salg av Ekofisk-gassen, og det lå derfor an til at gassledningen ville gå samme veien. Norske myndigheter var ikke særlig entusiastiske over en slik mulig løsning, og det ble innledet sonderinger om hva man eventuelt kunne få igjen dersom en slik løsning ble akseptert.

Høsten 1972 inntraff der noe som endret premissene en del. Da man ikke klarte å komme til enighet med britene om gassleveranser til det britiske markedet, bl.a. fordi prisen British Gas var villig til å betale var i laveste laget, så hadde man i Phillipsgruppen sondert muligheter for å finne kjøpere i kontinental-Europa. Det viste seg å gi resultater, og senhøstes 1972 ble det klart at Ekofiskgassen skulle selges til et konsortium av kjøpere bestående av tyske, nederlandske, belgiske og franske interesser. Det ledende selskap i konsortiet var tyske Ruhrgas, den største gassgrossist i Tyskland. At der var belgiske og franske eiere i Ekofisk, viste seg ikke å bli noen ulempe.

Phillipsgruppen henvendte seg så til norske myndigheter for å få tillatelse til å ilandføre gassen i Tyskland og oljen i England. Man skal huske på at de regler som gjelder for utbygging og drift av felter på norsk sokkel idag, ikke var etablert den gang, så der fantes ingen klare regler for hvordan dette skulle gjøres. Det ble derfor besluttet å oppta forhandlinger med Phillipsgruppen om ilandførings- betingelser.

Her må det skytes inn en bemerkning. Stortinget hadde i juni 1972 vedtatt å etablere et eget oljeselskap i Norge. Det ble etablert 18. september 1972, med Jens Chr. Hauge som styreformann. I slutten av oktober 1972 ble Arve Johnsen ansatt som administrerende direktør, og det nye selskapet begynte sin for-

retningsdrift 1. desember 1972. Da diskusjonen om ilandføring fra Ekofisk kom opp like etterpå, hadde industridepartementet (som da var ansvarlig) allerede drøftet mulighetene for et visst statlig medeierskap i det selskap Phillipsgruppen hadde til hensikt å etablere for drift av rørledningene. Det ble så besluttet å koble inn det statlige oljeselskapet i drøftingene.

En ting norske myndigheter tidlig hadde fått presentert som en mulighet som en kompensasjon for ilandføring, var at kondensatet (våtgasen) kunne bli ført tilbake til Norge og danne grunnlag for etablering av petrokjemisk industri. Det ble fort klart at kondensatet kunne man få opsjon på, og at Phillipsgruppen var villig til å levere dette tilbakeeksportert fra Teesside, bare man fikk legge rørledningen dit man ville. Denne opsjonen ble senere grunnlaget for Norsk Hydros og Statoils petrokjemiske virksomhet i Bamble i Telemark.

Det som skapte problemene for forhandlingene var at etter at det nye statsoljeselskapet kom inn i forhandlingene, ble kravene om statlig medeierskap skjerpet. De reelle forhandlingene begynte tidlig i 1973, og var meget harde og dramatiske. Det norske kravet var 50% medeierskap i rørledningsselskapet. I tillegg kom 50% medeierskap i de deler av anleggene i Teesside som skulle behandle og skipe ut kondensatet til Norge.

Phillipsgruppen hadde i utgangspunktet tenkt seg at de selskaper som var medeiere i Ekofisk skulle ha tilsvarende andel i rørledninger og terminaler, og at de skulle finansiere sin relative andel av investeringen. Mange lurte på hva grunnen var til at man krevde så sterk statlig medeierskap i de planlagte rørledningene. Både i media og i norsk industri forøvrig stilte man seg spørrende til dette. Den forklaring Arve Johnsen gav var imidlertid overbevisende: De rørledninger som ble lagt ville få en levetid og en funksjon som gjorde at alle de funn som ble gjort i sørlige del av norsk Nordsjø ville kunne bruke disse ledningene. Dersom det satt en "privat" eiergruppering på rørledningene ville det være disse selskaper som bestemte hvem som kunne bruke ledningene og til hvilken pris. Det ville, etter Statoils mening, føre til at det ville bli Phillipsgruppen som kom til å bestemme mye av det videre utbyggingsmønster på

norsk sokkel. Derfor måtte der være statlig medeierskap, for å se til at ledningssystemet ble tilgjengelig for alle som hadde bruk for det. Som Johnsen sa det: "rørledningene blir de nye motorveiene, og det er viktig å være med å bestemme hvem som kan bruke dem og til hvilken pris."

Derfor ble det gjort klart at det nye statsoljeselskapet ville eie 50%. Hva angikk finansieringen, sa Statoil at de ville skyte inn 50% av aksjekapitalen og at man fant det naturlig at Phillipsgruppen skaffet nødvendig lånekapital til prosjektet. Dette var toner som Phillipsgruppen ikke likte noe særlig, og det ble mange nattlige tautrekkninger fram og tilbake før det gikk mot enighet i slutten av februar 1973. Da så alt ut til å falle på plass, og det ble etter nye diskusjoner akseptert at Statoil skulle få styreformannen i det nye selskapet, som skulle ha navnet Norpipe. I den siste uken av februar 1973 arbeidet Industridepartementet under høytrykk for å få Stortingsmeldingen klar, og den skulle legges fram i statsråd første fredagen i mars. Årsaken til dette var at det hastet, fordi Phillipsgruppen hadde leid inn omtrent alt som fantes av rørleggingsfartøyer i hele verden for å kunne få lagt ledningene så tidlig som mulig. Meningen var at leggingen skulle begynne i løpet av april måned, for at man skulle få gjort mest mulig av leggingen i værvinduet i 1973.

Torsdagen før statsråd, i forberedende statsråd, var alt klapet og klart og meldingen ble klarert for statsråd på Slottet dagen etter. På grunn av hastverket hadde ikke alle detaljer blitt ferdigforhandlet før forberedende statsråd, men de pågikk videre ut over kvelden og natten. Det var særlig ett punkt som voldte bry. En diskusjon om stemmereglene i det nye selskapet hadde ført til problemer. Det var enighet om at Phillipsgruppen skulle ha halvparten av styremedlemmene, mens Statoil skulle ha den andre halvparten, og styreformannen. Det betydde at ved stemmelikhet ville Statoil og Phillipsgruppen ha like mange stemmer. Det var da at Phillips og deres partnere ble klar over at i slike situasjoner ville styreformannen etter norsk lov ha dobbeltstemme og dermed bli tungen på vektskålen. Det ble en sten for mye for Phillipsgruppen. For dem betydde dette at de kunne risikere å bli nedstemt med formannens stemme, eller

bli tvunget til å gjennomføre beslutninger de var uenige i. Som den gruppen som skulle ta den lånemessige risiko, kunne de ikke akseptere dette.

Nå var det imidlertid slik at når saken hadde passert forberedende statsråd, så gikk den byråkratiske mølle sin gang. Siden det var stor offentlig interesse for saken hadde departementet lovet at pressen skulle få kopier av meldingen kl. 0800 fredag morgen, slik at ettermiddagsavisene kunne få innholdet med. Det dreide seg jo om den største enkeltinvestering i norsk historie til da. Avisene fikk sine kopier og forberedte stor dekning av saken. Kl. 10.00 ble der i all hast innkalt til pressekonferanse. Der kunne industriminister Ola Skjåk Bræk fortelle at stortingsmeldingen ville bli trukket tilbake i statsråd på Slottet og ikke fremmet. Hele forsamlingen av pressefolk var lamslått, men noe klart svar på hva som hadde skjedd ble ikke gitt. Det var også så vidt man visste, første gang i historien at en melding var trukket tilbake direkte i et statsråd på Slottet. Spørsmålet alle stilte seg var: Hva hadde skjedd?

Forklaringen ble delvis gitt samme ettermiddag i en ny pressekonferanse: Phillips Petroleum hadde skrevet et brev til departementet og sagt at med de stemmereglene som lå til grunn, så ville de ikke akseptere avtalen om Norpipe. De trakk seg i 12. time.

De avisene som hadde hatt omtale av innholdet i meldingen fikk klar beskjed om at det som stod der ikke hadde skjedd og som sådan var historisk uriktig. At der var stor forvirring om saken er bare begynnelsen på en beskrivelse, forvirringen var total. Men som det ble sagt: Hadde meldingen blitt lagt fram, ville innholdet ha vært det samme.

Spørsmålet var hva som ville skje videre. Etter en ny forhandlingsrunde ble det klart at man hadde kommet fram til at styreformannen i Norpipe ikke skulle ha dobbeltstemme. Dermed gikk Phillipsgruppen med på avtalen, og saken ble fremmet i ekstraordinært statsråd onsdagen etter.

Så kunne Stortinget ta fatt på behandlingen. I Industrikomiteen ble der sterk tautrekking bl.a. om opsjonene på kondensat og hva dette skulle bli grunnlag for. Der ble også en sterk

debatt om prinsippet om ilandføring i Norge, og om tilbakeføringen av våtgassen var oppfylld av dette kravet eller ikke. Der var røster som mente at kravet om ilandføringen skulle være viktigere enn at man ble avspist med våtgassen. Men debatten i Stortinget 11. mai viste at der i de fleste partier var aksept for at ledningene skulle gå til Teesside og Emden, særlig fordi der var markeder for det som ble transportert i ledningene. Men avstemningen om kvelden viste at tre personer stemte imot Norpipe fordi det ikke innebar ilandføring i Norge. Sånn sett ble denne avstemningen også historisk, fordi det var det første oljevedtak i Stortinget som ikke var enstemmig. Man kan vel si det slik at nå begynte det å komme politikk inn i norsk oljepolitikk.

Phillipsgruppen hadde utålmodig fulgt den politiske prosess i Norge og klaget over dens sendrektighet, særlig fordi de lå klare med rørleggingsfartøyer som kostet dem en million kroner døgnet i dagrater, og det var mye penger dengang. Den 18.mai kom altså klarsignalet fra departementet. Leggingen startet umiddelbart, og selve leggingen var ferdig tidlig om våren 1975, men det tok lengre tid med å få landanleggene klare, spesielt i Teesside, hvor der var forsinkelser og arbeidsuro. Generaldirektør Johan B. Holte i Norsk Hydro utbrøt på en pressekonferanse i England i 1976 at det så ut til å være vanskeligere å få ferdig anlegget i Teesside enn å sende folk til månen. Men i 1977 var alt klappet og klart og både gassrøret og oljeledningen ble tatt i bruk, samtidig kom driften i Bamble igang. Gasseksporten fra Ekofisk og fra Frigg, som startet omtrent samtidig, gjorde Norge til verdens tredje største gasseksportør, og olje fra Ekofisk gjorde Norge til eneste nettoeksportør av olje i Vest-Europa. Slik sett var Norpipe bare begynnelsen, men den la grunnlaget for senere avtaler om Statpipe, Zeepipe, Europipe og mulige andre eksportmuligheter. Uten Norpipe hadde muligens den norske olje verden sett annerledes ut.

Håkon Lavik